

wij•land⁴

Jaarupdate 2019 Boeren voor Biodiversiteit

Inleidend

In 2019 hebben we met het Wij.land netwerk, met dank aan de ondersteuning van Contribute, het project 'Boeren voor Biodiversiteit' kunnen starten en ontwikkelen, met inmiddels al flink wat impact, vele lessons learned en kansen voor de toekomst. Deze jaarupdate beoogt (beknopt) een korte update te geven van wat we dit jaar hebben gedaan en geleerd. Daarnaast willen we, gezien het project wat anders is gelopen dan voorzien en er nog middelen over zijn, een doorkijk geven naar de komende jaren en hoe we de overgebleven middelen zouden willen besteden.

Doelen project

Om de resultaten en lessen van 2019 goed te kunnen plaatsen, is het allereerst goed om terug te grijpen op wat we ons met dit project ten doel stelden. De looptijd van het project is (ten minste) 3 jaar, tot 2022.

Doelen project

- Directe impact op biodiversiteit in boerenland
- Kosten-baten van biodiversiteitsherstel inzichtelijk en in beeld gebracht
- Enthousiaste boeren die anderen inspireren om ook in actie te komen
- Breder publiek meer 'wakker' op probleem en op de oplossing
- Waardering voor biodiversiteit ontwikkelen

Beoogde Resultaten

- Min. 5 initiatieven gerealiseerd
- 25 direct betrokkenen, 1000 indirect betrokkenen
- Kosten-baten gesystematiseerd
- 15 filmpjes online
- Multiplier: 10+ boeren ook in actie

Monitoring en Evaluatie

- Kwantitatief en op basis van harde data en
- Kwalitatief (storytelling / Youtube)

Resultaten 2019

Hieronder een opsomming van de belangrijkste resultaten van 2019;

Functionele agrobiodiversiteit

- Kruidenpilots gestart met 6 boeren op gezamenlijk ca 63 hectare grasland (=~126 voetbalvelden).
- Monitoring in deze pilots gestart, protocol klaar en baseline uitgevoerd. Verdieping en samenwerking met andere partijen in ontwikkeling.
- Kruidenbijeenkomst georganiseerd voor andere boeren en mede daarmee een bredere groep enthousiast gemaakt voor kruiden; verwachting op 10 boeren die willen starten met kruiden in 2020.

Landschappelijke biodiversiteit

- 2 erfscans uitgevoerd. 1 boomgaard (indirect) geplant, 2 boomgaarden en 1 plan voor natuurvriendelijke oevers in wording, uitvoering in 2020.

Overig

- 1 [filmpje](#) on-line, verschillende [nieuwsberichten](#) en social media posts.
- Verschillende samenwerkingen aangegaan en mogelijke spin-offs in ontwikkeling (deltaplan biodiversiteitsherstel, louis bolk instituut, ptthee, platform natuurlijke veehouderij)

Functionele agrobiodiversiteit (kruiden)

In 2019 zijn in het project de grootste successen geboekt met kruiden. Hier zat duidelijk de meeste energie binnen het boerennetwerk en lag de grootste behoefte voor ondersteuning. Met uiteindelijk 6 boeren hebben we op 6 verschillende locaties op ruim 63 hectare kruiden gezaaid. Hierbij hebben we verschillende mengsels gezaaid (gericht op productie of weidevogels), op verschillende bodemtypen, op verschillende momenten (voorjaar/najaar) en met verschillende technieken en machines. We hebben de expertise van het Louis Bolk Instituut (in persoon van Jan-Paul Wagenaar) ingeschakeld om ons te helpen met het maatwerk voor de boer en voor hulp bij het inrichten van de monitoringssystematiek. Voor deze pilots is een [monitoringsprotocol](#) opgesteld en uitgevoerd en is de baseline vastgesteld.

1. Jan-Paul Wagenaar 2&3. Verschillende doorzaaimachines waarmee is geëxperimenteerd

Door deze diversiteit aan kruidenpilots hopen we op basis van de monitoring van deze pilots de komende 3 jaar veel te leren en te kunnen zeggen over wat wel en niet werkt en met welke samenstelling de beste resultaten worden behaald specifiek op veen. De omstandigheden in het voorjaar waren erg slecht (uitzonderlijk droog), maar de omstandigheden in het najaar waren gunstig. Tot nu toe hebben we [1 filmpje](#) gepubliceerd. Gezien komend jaar al de 1^e resultaten verwacht zijn we van plan in 2020 veel meer filmpjes te maken en de pilots in beeld te brengen.

In december 2019 hebben we een kruidenbijeenkomst georganiseerd voor geïnteresseerden (om de groep direct betrokkenen te vergroten en voor het multiplier effect te gaan). Daarbij is gebleken dat er veel interesse is in het netwerk om er ook mee aan de slag te gaan en we verwachten mogelijk met zo'n 10 boeren aan de slag te kunnen gaan in 2020. Daarnaast kwamen er ook een flink aantal niet-boeren op af waar mogelijk interessante kruisbestuivingen liggen.

4. monitoring van 1 van de perdelen

5. Bijeenkomst kruidenrijk grasland dec '19

6. Maatregelen voortkomende uit erfscans zoals vogelkasten (l) en natuurvriendelijke oevers (r).

Landschappelijke diversiteit

Voor de ingediende projecten op landschappelijke diversiteit hebben we in de loop van 2019 de expertise van Mark Kuiper van [Natuurbeleven](#) ingeschakeld, die de plannen kon aanscherpen en daarnaast nog voor de boeren kon uitwerken wat er nog meer op hun erf mogelijk is. Al doende kwamen we er in de samenwerking met Mark (die dit type werk ook doet voor de collectieven/agrarische natuurverenigingen) achter dat voor de uitvoering van dit soort aanvragen vaak ook ergens anders geld te vinden is (uit de pot van de collectieven of kleine landschapsfondsen). Zo zijn voor 2 van de boeren (Jan de Graaf en Albert Blommestijn) die plannen voor een boomgaard hadden, andere potjes gevonden van waaruit deze boomgaard gefinancierd kan worden. Bij de Graaf is deze boomgaard inmiddels geplant (foto 9&11) en bij Blommestijn gebeurt dit deze winter (foto 10). Beiden zijn echter gefinancierd uit andere middelen. Bij Wilko Kemp moeten de plannen voor de boomgaard nog nader uitgewerkt worden, daar staat een erfscan voor deze winter op de planning. Bij Koos & Monique van der Laan, die een plan voor natuurvriendelijke oever had ingediend, is een erfscan uitgevoerd waar een [bedrijfsnatuurplan](#) uit voort is gekomen, met de uitwerking van de plannen voor de natuurvriendelijke oever. De komende maanden zal worden gekeken of we deze plannen vergund kunnen krijgen en een lange termijn financiering onder kunnen leggen. Pas daarna kunnen we zeggen hoe de financiering van de uitvoering er uit zou gaan zien.

De projecten binnen het thema landschappelijke diversiteit bleken al met al een stuk lastiger te realiseren binnen de termijn van 1 jaar. Tegelijkertijd hebben we, door er de tijd voor te nemen en de samenwerking met Mark en de collectieven op te zoeken, er voor gezorgd dat er wel projecten zijn/worden uitgevoerd, terwijl we op de uitgaven uit het fonds hebben bespaard. De belangrijke vraag waar we proberen achter te komen is; *waar de middelen van ons (door Contribute gevulde) biodiversiteitsfonds nu het beste aan kunnen worden besteed? Wat kunnen we, anders dan kruiden, nu het beste financieren uit het biodiversiteitsfonds, wat uit geen enkel ander potje gefinancierd kan worden, en leidt tot de meeste impact op biodiversiteit per besteedde euro?*

In 2020 willen we de samenwerking met de collectieven/ANV's versterken om hier in gezamenlijkheid achter te komen. Hierbij willen we ons netwerk van experts ook uitbreiden, omdat Mark helaas ook niet altijd in staat blijkt om te leveren.

8. Erfscan met Mark bij Koos & Monique van der Laan

9. Plattegrond Boomgaard de Graaf

10. Perceel te ontwikkelen boomgaard Blommestijn

11. Boomgaard de Graaf

Overige

- In het ontwikkelen van de pilots zijn we in 2019 meer en meer in het veld weten te positioneren als 1 van de partijen die samen met boeren biodiversiteit ook echt daadwerkelijk herstelt. Sinds enkele maanden zijn we officieel partner van het [Deltaplan Biodiversiteitsherstel](#), een consortium van partijen die zich commiteert aan het herstellen van biodiversiteit in Nederland. In de samenwerking met deze partijen ligt veel potentie voor het breder uitdragen van onze activiteiten, de monitoring, gezamenlijk werken aan verdienmodellen en nog veel meer.
- Daarnaast zijn we momenteel de samenwerking met PTTHEE concreet aan het vormgeven, waarbij boeren via PTTHEE en Wij.land kunnen starten, met kruiden waarbij we elkaars bijdrage aan kruiden en daarmee impact verdubbelen.

Figuur 1 Alle partners van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel

Financieel

Momenteel worden alle stukken opgeleverd en door de boekhouder verwerkt voor een financiële jaarafrekening. Deze is naar verwachting pas gereed eind januari 2020. Daarom geldt dat wat nu volgt in concept is en er nog enkele onduidelijkheden zijn (met name de totaal bestede uren vanuit Wij.land zijn nog niet precies inzichtelijk).

Desalniettemin volgt hieronder een overzicht (concept dus) van de besteedde middelen tot zover. Enige toelichting;

- Er is meer tijd dan voorzien gaan zitten in de voorbereiding en aanscherping van de plannen, met name rond het thema landschappelijke biodiversiteit.
- Er is momenteel nog een flink budget over voor materiaalkosten/externe kosten. Er zijn echter nog een aantal projecten in ontwikkeling (Van der Laan & Kemp) waarbij nog onduidelijk is hoe de financiering eruit zal zien en hoe groot de bijdrage vanuit het biodiversiteitsfonds gewenst is. Daarnaast zijn nog kosten te verwachten rondom communicatie (maken filmpjes) en monitoring. Afhankelijk van wat er daarna nog over blijft kunnen we kijken in hoeverre we nieuwe boeren kunnen ondersteunen met kruidenpilots en/of andere biodiversiteitsprojecten.
- Op korte termijn (<1 maand) willen we een voorstel voor begroting maken voor de vervolgbesteding.

1. Materiaalkosten/externe kosten			
<i>Materiaalkosten</i>	<i>Hectare</i>	<i>Start pilot</i>	
Hendrik Kreuger	19	04/2019	€ 2.559
Joost van der Kroon	30	08/2019	€ 10.000
Sjaak Hoogendoorn	3	04/2019	€ 491
Fernand de Willigen	5	09/2019	€ 1.248,11
Joost van Schie	0,5	09/2019	€ 500,00
Dirco te Voortwis	6	09/2019	€ 2.500,00
<i>Subtotaal</i>	63,5		€ 17.298,57
<i>Externe kosten</i>			
Louis Bolk Instituut (Jan-Paul Wagenaar)			€ 7.260
Bijeenkomst Kruidenrijk grasland			€ 635,25
Mark Kuiper (Natuurbeleven)			€ 750,00
<i>Subtotaal</i>			€ 8.645,25
Besteed materiaalkosten/externe kosten			€ 25.944
Totaal begroot materiaalkosten/externe kosten			€ 58.500
<i>Resterend budget materiaalkosten/externe kosten</i>			€ 32.556
2. Uren Wij.land			
Uren besteed 2018-2019			±€ 25.000
Totaal begroot (alle fases)			€ 37.400
<i>Resterend budget uren (alle fases)</i>			€ 12.400

Doorkijk 2020

Functionele Agrobiodiversiteit (Kruiden)

- De pilots zijn gestart en de kruiden zijn gezaaid. Vanaf nu is het daarom zaak om ze zo goed mogelijk te volgen en monitoren en er met de groep boeren van te leren hoe je ze het beste kunt beheren voor optimaal resultaat.
- Hiervoor zullen we ten minste ergens in het voorjaar, wanneer de kruiden hopelijk mooi zijn opgekomen, een praktijkdag organiseren bij 1 van de kruidenboeren, waarbij we het brede boerennetwerk uitnodigen.
- In de verdere verdieping van hoe je kruiden kunt inpassen in de bedrijfsvoering en het monitoren van de resultaten zoeken we nog meer de samenwerking op met andere kruidenprojecten in het land, Louis Bolk Instituut, Van Hall Larensteijn en Platform Natuurlijke Veehouderij en Ellipsis Earth.
- Daarnaast willen we dit jaar de pilots ook zo goed mogelijk in beeld brengen, met minimaal 3 video's en een veelvoud aan social media posts. We hopen hiermee een breed publiek te bereiken.

Landschappelijke biodiversiteit

- In 2020 willen we de projecten bij Van der Laan & Kemp ontwikkelen, vergund en waar mogelijk aanvullend gefinancierd krijgen, zodat we in 2020 kunnen starten met de uitvoering. Hierbij zullen we nauw samen gaan werken met de ANV's, wat goed mogelijk zou kunnen leiden tot spin-off met andere interessante biodiversiteitsprojecten en meer gebiedskennis.
- Uit deze nauwere samenwerking met ANV's willen wij vervolgens ook in 2020 achterhalen waar de euro's nu het beste aan besteed kunnen worden; aan kruiden of aan maatregelen en welke dan.

Overig/ideeën

- We merken dat er vanuit verschillende doelgroepen veel animo voor het biodiversiteitsfonds is;
  - vanuit boeren voor maatregelen,
  - voor ondernemers als onderdeel van de propositie dat een deel van hun winst naar direct biodiversiteitsherstel gaat (Ptthee, MOMA, Farmer Brothers, e.e.a)
  - voor burgers om aan bij te dragen met een donatie (bijv. met zoveel €'s worden zoveel hectare kruiden gezaaid)
  - bij de partners van het deltaplan en bij overheden.
- We willen verkennen of het interessant zou kunnen zijn om het biodiversiteitsfonds door te ontwikkelen tot een iets op zichzelf staands, waar verschillende partijen aan kunnen bijdragen. We gaan hierover graag nog met Contribute in gesprek.
- De nadrukkelijke wens is om in 2020 Wij.land te positioneren als 1 van de living labs van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en daarmee extra inzetten op monitoring en communicatie.

Hoe dan ook gaan we met veel goede energie en mooie kansen 2020 tegemoet en gaan we met het netwerk weer vol aan de bak om biodiversiteit te herstellen!